

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

M.T. Asqarova, G‘.E. Zaxidov, L.F. Amirov

MAKROIQTISODIY SIYOSAT

*O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi
huzuridagi Muvofiqlashtiruvchi kengash tomonidan
“Makroiqtisodiyot” mutaxassisligida tahsil olayotgan
magistrantlar uchun darslik sifatida tavsiya etilgan*

TOSHKENT

UO‘K:
КБК КБК
D

Makroiqtisodiy siyosat. Darslik. Asqarova M.T., Zaxidov G‘.E., Amirov L.F. - T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2019. - 302 bet.

Ushbu darslikda makroiqtisodiy siyosat fanining asosiy tushunchalari, muammolari va makroiqtisodiy siyosat yuritishning asoslari bayon qilib berilgan. Jumladan, darslikda makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblash usullari, makroiqtisodiy muvozanatning turli modellari, makroiqtisodiy siyosatning fiskal va monetar yo‘nalishlari, iqtisodiy o‘shish masalalari, tashqi savdo siyosatini yuritishning nazariy asoslari hamda usullari, to‘lov balansi, valuta kursi kabi mavzular joy olgan. Darslik oliy ta’limning “Makroiqtisodiyot” mutaxassisligida tahsil olayotgan magistrantlar uchun mo‘ljallangan bo‘lib, uning tarkibi “Makroiqtisodiy siyosat” fanining o‘quv dasturi va ishchi o‘quv dasturiga mos keladi.

В этом учебнике изложены основные понятия, проблемы проведения макроэкономической политики. Учебник включает в себя такие темы, как методы расчета макроэкономических показателей, виды моделей макроэкономического равновесия, фискальные и монетарные направления макроэкономической политики, задачи экономического роста, теоретические основы и методы проведения внешнеторговой политики, платежный баланс, валютный курс. Учебник предназначен для магистрантов по специальностям «Макроэкономика» и его содержание соответствует учебной и рабочей программе “Макроэкономическая политика”.

In this textbook basic concepts, issues of macroeconomic policy and bases of macroeconomic policy are stated. The textbook includes themes such as methods of calculating macroeconomic indicators, various models of macroeconomic equilibrium, fiscal and monetary directions of macroeconomic policy, economic growth matters, theoretical bases and methods of foreign trade policy, balance of payment and currency rate. The textbook is intended for undergraduates in the specialties "Macroeconomics" and its content corresponds to the curriculum and work program "Macroeconomic Policy".

ISBN:

© M.T. Asqarova, G‘.E. Zaxidov, L.F. Amirov, 2019

KIRISH

Iqtisodiyotda barqaror o'sish sur'atlarini ta'minlash, investitsiya va biznes muhitini yanada yaxshilash, milliy manfaatlarimiz uchun eng qulay tarzda jahon iqtisodiyotiga integratsilashish, iqtisodiy faollik darajasini oshirish kabi vazifalar davlat tomonidan amalga oshiriladigan makroiqtisodiy siyosat samaradorligiga, uning ilmiy asoslanganligi hamda real voqelikni hisobga olib o'tkazilayotganligiga bog'liq.

Inflatsiya sur'atlarining jilovlanishi, davlat budjeti taqchilligini tan olingan me'yorlardan ham past darajada bo'lishini ta'minlanishi respublikamizda olib borilayotgan makroiqtisodiy siyosat samaradorligidan dalolat beribgina qolmasdan, iqtisodiyotimizga kiritiladigan investitsiyalar ko'laminin oshishi, tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarishni kengaytirish hamda aholi real daromadlarini o'stirishning muhim sharti hamdir.

Bozor iqtisodiyot sharoitida makroiqtisodiy siyosat o'zida ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarni barqarorlashtirish va muvofiqlashtirish maqsadida tuzilgan kuchli huquqiy davlat muassasalarining qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va nazorat qiluvchi jarayonlarining majmuaviy tizimini aks ettiradi.

Zamonaviy taraqqiyot jarayonlari iqtisodchi kadrlardan makroiqtisodiy siyosat va eng zamonaviy makroiqtisodiy konsepsiyalar bilan yaxshi tanish bo'lishni, makroiqtisodiy tahlil malakasiga, nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash ko'nikmalariga ega bo'lishni talab etadi. Shu sababli ham makroiqtisodiy jarayonlarning kechishi qonuniyatlarini, makroiqtisodiy muammolarni, makroiqtisodiy siyosat yuritgan holda ularni echish yo'llarini turli modellar vositasida mantiqiy izchillikka amal qilgan holda o'rganish dolzarb vazifadir.

Mazkur darslik shu nomdagi adabiyot (Asqarova M.T., Hakimov H.A. Makroiqtisodiy siyosat. O'quv qo'llanma. - T.: TDIU, 2016) ning qayta ishlangan nashri hisoblanadi.

1-BOB. MAKROIQTISODIY SIYOSATNING MAQSADI, VAZIFALARI VA MAKROIQTISODIY TARTIBGA SOLISHNING ZARURIYATI

1.1. “Makroiqtisodiy siyosat” fanining predmeti

Makroiqtisodiy barqarorlik va yalpi ishlab chiqarishning yuqori o‘shirish sur‘atlarini ta‘minlash orqali aholining turmush farovonligi darajasini o‘stirish davlat iqtisodiy siyosatida bosh maqsad bo‘lib hisoblanadi. Mamlakatimizda qisqa davr ichida bu maqsadga erishish borasida keng ko‘lamli, asrlarga tatigulik ishlar amalga oshirildi va yutuqlar qo‘lga kiritildi.

Mustaqillikning dastlabki yillarida yuzaga kelgan murakkab muammolarning muvaffaqiyat bilan hal etilishi, makroiqtisodiy muvozanatni ta‘minlanishi, dastlab iqtisodiy pasayishni bartaraf etilishi va so‘ngra iqtisodiy o‘shishga erishish chuqur o‘ylangan va ilmiy asoslangan iqtisodiy siyosat samarasidir.

Mamlakatda amalga oshiriladigan makroiqtisodiy siyosat, uning mazmuni va mohiyati, asosiy yo‘nalishlari, jumladan, tarkibiy o‘zgarishlarni amalga oshirish, iqtisodiyotni modernizatsiya va diversifikatsiya qilish, Inflatsiyaga qarshi siyosat, monetar, budjet - soliq, investitsiya siyosati va investitsiya faoliyatini tartibga solish kabi nazariy masalalar “Makroiqtisodiy siyosat” fani doirasida o‘rganiladi.

“Makroiqtisodiy siyosat” fani bozor iqtisodiyotining nazariy va amaliy tomonlarini o‘rganish bilan birga, makroiqtisodiy modellar orqali amaliyotda vujudga keladigan iqtisodiy muammolarni tahlil qilishda va ularning yechimini topishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunga kelib ko‘pchilik mamlakatlarda davlatning iqtisodiyotdagi roli sezilarli darajada katta ekanligini hisobga olsak, davlatning iqtisodiy rivojlanish strategiyasini belgilash, bozor mexanizmlariga putur etkazmagan holda iqtisodiyotni tartibga solishi muhim ekanligiga iqror bo‘lamiz. Davlat makroiqtisodiyotning boshqa subyektlari hatti-harakatini belgilovchi omillarni hisobga olgan holda, barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta‘minlash maqsadida, o‘z tasarrufida mavjud bo‘lgan vositalar orqali ularni yo‘naltirib turadi.

Iqtisodiyotning qonun-qoidalariga amal qilish iqtisodiy siyosat orqali yuz beradi, chunki ularni anglagan holda iqtisodiyot rivojiga oid chora-tadbirlar ishlab chiqiladi va bular iqtisodiyotga ta'sir etmay qolmaydi. Iqtisodiy siyosat o'zi nima?

Iqtisodiy siyosat– bu iqtisodiyot subyektlarining o'z faoliyatiga oid yo'l-yo'riqlari va sa'y-harakatlarining majmuidir. Har bir iqtisodiyot ishtirokchisining, bu xonadonmi, firmami yoki davlatmi buning farqi yo'q, o'z manfaatlari bor. Bu manfaatlar amaliyotda aniq maqsad shakliga kiradi, iqtisodiy siyosat esa uni amalga oshirishga qaratiladi. Xonadonning maqsadi o'z iste'molini maksimumlashtirish va kelajakni ta'minlash uchun jamg'arma hosil etishdir. Firmaning maqsadi esa foydani maksimumlashtirish va iqtisodiy jihatdan barqarorligini ta'minlashdir. Davlatning maqsadi esa, milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini va shu asosda xalq farovonligini ta'minlashdan iborat.

Davlatning iqtisodiy siyosati – bu muayyan mamlakatning milliy iqtisodiga oid puxta o'ylangan va ishlab chiqilgan yo'l-yo'riqlari va ulardan kelib chiqadigan sa'y-harakatlaridir. Davlat iqtisodiy siyosatining aniq yo'nalishlari bor. Ular monetar, fiskal, tarkibiy, investitsion, tashqi iqtisodiy, innovatsion va boshqalar.

Iqtisodiy siyosat uch darajada bo'ladi, ular: mikro, makro va mega (xalqaro) siyosatdir.

Biz ushbu fanimizda davlatning makroiqtisodiy siyosatiga e'tibor qaratamiz.

Makroiqtisodiy siyosatning maqsadi - barqaror iqtisodiy o'sishni, makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va aholining turmush darajasini yuqori darajaga ko'tarishdan iborat. Hozirgi vaqtda makroiqtisodiy siyosat takror ishlab chiqarish jarayonining tarkibiy qismi hisoblanadi. U quyidagi vazifalarni bajaradi:

- iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish;
- ishchi kuchi bozorini tartibga solish;
- mintaqaviy va tarmoq tarkibidagi taraqqiyot jarayonlarini rag'batlantirish;
- ishsizlik va inflatsiyani pasaytirish;
- innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash va uni tatbiq etish;
- mamlakatning ilmiy ishlab chiqarish salohiyatining rivojlanishini qo'llab-quvvatlash;